

INTERFRAME-LV par uzņēmējdarbības digitalizāciju III Ekonomikas forumā

Š. g. 31. oktobrī – 1. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta (LZA EI) organizētajā III Starptautiskajā ekonomikas forumā par atbalstu uzņēmējdarbībai pasākuma otrajā dienā sekcijā “**Digitālie risinājumi kā efektīvs rīks uzņēmējdarbības vides straujākai attīstībai**” strādāja projekta **INTERFRAME-LV** pētnieki (VPP “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai”). Sekcijas darbu moderēja projekta **INTERFRAME-LV** vadītāja akademiķe Baiba Rivža un Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācijas (LIKTA) prezidente *Dr. Signe Bāliņa*. Piedalījās arī zinātnieki no Baltkrievijas.

Pēc DESI Latvijā visattīstītākie ir digitālie publiskie pakalpojumi un savienojamība, bet atpakaļ digitālo tehnoloģiju izmantošana uzņēmumos, cilvēkkapitāls un e-komercija

Ziņojumos kopā ar stenda referātiem tika prezentētas gandrīz divdesmit tēmas, sākot no Latvijas kopējās situācijas Eiropas Komisijas veidotā Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI) kontekstā līdz izglītības un mūžizglītības uzdevumiem ekonomiskās vides digitalizācijā, kā arī digitalizācijas izmantošanai pašā izglītības procesā.

Kā uzsvēra akademiķe Baiba Rivža, Pasaules ekonomikas foruma dibinātāja un izpilddirektora profesora Klausa Martina Švāba formulētā ceturtā industriālā revolūcija prasa gan jaunu tehnoloģiju radīšanu un izmantošanu, gan jauna veida darbaspēka sagatavošanu un apmācību. Jauno tehnoloģiju jomas: mākslīgais intelekts, liela apjoma dati, lietu internets, mākoņskaitļošana, kiberdrošība, autonomie roboti, virtuālā realitāte, simulācija, viedie sensori, blokķēdes tehnoloģija decentralizētas un nemanipulējamas informācijas nodrošināšanai, kā arī digitālās ētikas attīstība u.c.

Pēc 2019. gada Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa ziņojuma 28 ES dalībvalstu vidū Latvija ierindojas 17. vietā (salīdzinātās pozīcijas: savienojamība, digitālo tehnoloģiju integrācija, cilvēkkapitāls, digitālie publiskie pakalpojumi, interneta pakalpojumu izmantošana) ar rādītāju 50,03; ES vidējais – 51,96; visaugstāk novērtētajās Skandināvijas valstīs – ap 70. Tāpēc, ka Latvijā ir plaši pieejami ātrdarbīgie un īpaši ātrdarbīgie fiksētie un mobilie platjoslas tīkli un arvien lielāks iedzīvotāju skaits ikdienā izmanto e-pakalpojumus, vislabākie rādītāji ir pozīcijās: savienojamība un digitālie publiskie pakalpojumi. Savienojamībā ar 8. vietu un rādītāju 65,2 Latvija ir virs ES vidējā – 59,3 un virs Igaunijas – 62,0, kā arī Lietuvas – 50,8. Digitālos publiskos pakalpojumus ar 7. vietu un rādītāju 73,7 Latvija ir virs ES vidējā – 62,9.

Latvija savukārt atpaliek no ES vidējiem rādītājiem, kā arī abām Baltijas valstīm digitālo tehnoloģiju integrācijā uzņēmējdarbībā, attiecīgi ES – 41,1; Lietuvā – 49,7; Igaunijā – 39,2 un Latvijā – 25,8, ieņemot 24. vietu. Cilvēkkapitāla jomā Latvijai ir 21. vieta ar rādītāju 44,4, bet ES vidējais – 48. Lielai daļai Latvijas iedzīvotāju tomēr trūkst digitālo pamatprasmju, kā arī darba tirgū augošais pieprasījums pēc IKT speciālistiem diemžēl netiek apmierināts – to tiek sagatavots par maz. Vienlaikus uzņēmumiem vairāk vajadzētu ieguldīt darbinieku digitālo prasmju paaugstināšanā, pašiem cilvēkiem piedalīties mūžizglītībā. LIKTA ir īstenojusi IKT speciālistu augsta līmeņa kursu jaunāko tehnoloģiju jomā.

Viens no iemesliem zemiem rādītājiem digitālo tehnoloģiju integrācijai uzņēmējdarbībā ir arī tas, ka Latvijas uzņēmumi vāji izmanto e-komercijas piedāvātās iespējas. Piemēram, tikai 10 % mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) nodarbojas ar pārdošanu tiešsaistē, ES vidēji – 17 %, un vēl uz pusi mazāk ārpus valsts. Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) pētījumā par e-komerciju kā inovācijas sekām Latvijā un Lietuvā tiek secināts, ka e-tirdzniecībā aktīvāka ir Lietuva. Piegādātāju un pircēju uzrādītie e-komercijas pozitīvie un problemātiskie aspekti: pozitīvie no piegādātāju viedokļa – dod iespēju komunicēt ar patērētājiem un palielināt neto apgrozījumu, no pircēju viedokļa – piekļuve vēlamajai precei / pakalpojumam no mājām; negatīvie aspekti piegādātājiem – speciālistu trūkums, pircējiem – internetā pieejamā informācija par precī ir nepietiekama, piegādes laiks par garu. Tie ir nākotnē risināmie jautājumi.

Pētnieki Iona Dubra un Daniels Vladimirovs prezentēja tēmu par biznesa procesu automatizācija MVU, jo ekonomikas digitālajai pārveidei ir svarīga tieši MVU digitalizācija un visu tās sniegto priekšrocību izmantošana. MVU lieli automatizācijas risinājumi ne vienmēr ir izdevīgi, bet efektīva ir vairāku mazu uzdevumu un funkciju digitalizācija un automatizācija, kas var samazināt izmaksas un celt produktivitāti. Ir jāpārskata organizatoriskā struktūra, jāizmanto modernāki rīki, t. sk. mākoņskaitļošana, biroja lietotnes ar plašu funkciju klāstu, jāeksperimentē un jāatrod labākie pielāgotie risinājumi produktīvākam darbam.

Intensīvāku un elastīgāku prasmju apguvi, īpaši mūžizglītības formā

Liela daļa ziņojumu bija veltīti mūsdienīgai uzņēmējdarbības izglītībai, kas ietver arī digitālās prasmes. Tā Vidzemes Augstskolas profesore Maira Leščevica iepazīstināja ar digitalizētas profesionālās apmācības specifiku zaļi orientētajiem mikrouzņēmējiem Baltijā. Uzmanība tiek pievērsta tādām kategorijām kā ilgtspējīgs bizness, bioekonomika, aprites ekonomika, ekosistēmas, atbildīgs patēriņš. Turklāt tiek uzsvērtas atšķirības starp zaļo uzņēmējdarbību, kas nozīmē tradicionālo uzņēmējdarbību ar uzsvaru uz atbildīgu attieksmi pret vidi, līdz minimumam samazinātu negatīvu ietekmi uz vidi, sabiedrību un ekonomiku, un bioloģisko produktu un izejvielu ražošanu jeb zaļo biznesu, kura pamatā ir ekoloģiskie aspekti un kas jāpierāda ar dažādiem “eko” sertifikātiem vai licencēm.

Vēl Maira Leščevica pastāstīja par Igaunijas un Latvijas sadarbību *Nordplus* projektā – ar intensīviem apmācības moduļiem rast inovatīvus risinājumus uzņēmējdarbības studiju, t. sk. mūžizglītības piedāvājuma, attīstībai. Tas ietver radošo uzņēmējdarbību, iepazīšanos ar viedo pilsētu digitalizācijas izaicinājumiem, mācības darbavietā u.c.

Agroresursu un ekonomikas institūta (AREI) pētniece Ligita Melece dalījās pētījuma par digitālās apmācības iespējām lauku apvidos rezultātos. Ar ITK ietilpīgu zināšanu aktivitāšu, t.

sk. uzņēmējdarbības lauksaimniecības pārtikas ražošanas, tūrisma, biomasas u.c. jomās, palīdzību ir iespējams veicināt lauku teritoriju attīstību. Pētījumā tika salīdzinātas Baltijas reģiona valstis un atsevišķās pozīcijās ES 28 valstis. Secinājumi, ka Latvijā lauku apvidos nepieciešami plašāki atbalsta pasākumi, t. sk. daudz izvērstākas un elastīgākas mūžizglītības formā, gan digitālo prasmju apgūšanā, gan uzņēmējdarbībā. Piemēram, lai gan Latvijā kopumā ir laba digitalizācijas infrastruktūra un savienojamība, ne visur laukos tas tā ir. Bet īpaši mūžizglītībā ir svarīgas tālmācības iespējas, tiešsaistes kursi, neformālā mācīšanās arī ārpus izglītības sistēmas.

Dace Štefenberga no Ventspils Augstskolas akcentēja to, ka inovatīva reģionālā attīstība ir līdzeklis visas valsts uzplaukumam. Latvijai jāattīstās policentriski.

Latvijas Universitātes (LU) zinātnieku Birutas Slokas, Ilzes Buliginas, Jura Dzelmes, Gintas Toras pētījums par sociāli atstumtās iedzīvotāju daļas labāku iesaistīšanu digitalizācijā arī sasauca ar iepriekš uzsvērtu plašākas un pieejamākas mūžizglītības izvērsanu, t. sk. sociāli atstumto slāņu kontaktu un motivācijas radīšanai, lai pārtrauktu “apburto loku” – nav kontaktu, nav zināšanu, nav motivācijas. Citā LU zinātnieku pētījumā par darbā balstītu profesionālo izglītību apkopotā pieredze apstiprina iespējami elastīgāku mācību formu izmantošanas lietderību labāku mācību rezultātu un prasmju apguvju sasniegšanā, t. sk. digitālās un uzņēmējdarbības prasmes.

LU pētnieks Eduards Lielpēters digitālās vides lietderīgākai izmantošanai piedāvā uzlabot un attīstīt valsts pārvaldes iestāžu dialogu ar pilsoņiem; Kate Čipāne, Inga Jēkabsone, Emīls Volgasts digitalizācijas izaicinājumiem pievērsušies Latvijas reģionu mājāsaimniecību griezumā – lai paaugstinātu ienākumus, būtiski ir samazināt prasmju neatbilstību darba tirgus piedāvājumiem, un arī tāpēc ir nepieciešama mūžizglītības pieejamība ikvienam neatkarīgi no dzīvesvietas vai vecuma. Evija Dundure (LU) pētījusi, kā brīvprātīgos pensiju uzkrājumus ietekmē to pārstāvēšana digitālajās pārdošanas platformās – visu triju Baltijas valstu salīdzinājums.

Salīdzinājumam ar citām valstīm ir arī tūlītējs efekts

Baltkrievijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta pārstāvja Oļega Koļedas prezentācija bija veltīta sociālās uzņēmējdarbības attīstībai ar digitalizācijas rīku palīdzību. Visizplatītākās sociālās uzņēmējdarbības formas Baltkrievijā ir: komercuzņēmumi, kurus izveidojušas bezpeļņas organizācijas vai indivīdi, lai risinātu sociālās vai vides problēmas; individuālie uzņēmēji; reliģiskās darbnīcas, kuru mērķis ir sniegt nodarbinātību un rehabilitāciju neaizsargāto grupu pārstāvjiem, piemēram, cilvēkiem ar alkohola un narkotiku atkarību, bijušajiem cietumniekiem; ar ārvalstu kapitāla (galvenokārt ārvalstu NVO, starptautisku organizāciju) līdzdalību nodibināti kopīgi komercuzņēmumi ilgspējīgai sociālo / vides problēmu risināšanai, kas lielākoties atkarīgi no ārvalstu ieguldījumiem.

Jaunuzņēmumu, inkubatoru, apmācības platformu un programmu izveidošana, t. sk. uzņēmējdarbībā un digitalizācijā, galvenokārt notiek ar Vācijas federālās valdības atbalsta programmas Baltkrievijai, ANO Attīstības programmas, ES atbalsta programmas palīdzību. Veidojas arī vietējie fondi, kas atbalsta sociālos projektus. Baltkrievijā pastāv digitālās

ekonomikas un informācijas sabiedrības attīstības valsts programma līdz 2020. gadam, ilgtspējīgas sociālās un ekonomiskās attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, zinātnes un tehnoloģiju stratēģija līdz 2040. gadam.

Starp problēmām viesis minēja: atšķirīgas dažādu paaudžu digitālās zināšanas, ierēdņu zemo digitālās kompetences un IKT prasmju līmeni, dažādu teritoriju un sociālo grupu digitālās iekļaušanas trūkumu, IKT speciālistu nepietiekamību pie salīdzinoši augstas algas, likumdošanas nepilnības uzņēmējdarbības, t. sk. sociālās, un digitalizācijas regulēšanā. Baltkrievijā vēl nav sociālās uzņēmējdarbības likuma kā tas ir Latvijā. Par vairākām pozīcijām var uzskatīt, ka Latvijai šī “skola” jau aiz muguras, bet daudzi vēl attīstāmi un regulējami procesi priekšā kā vienai, tā otrai valstij.

Aijas Pilveres-Javorskas, Irinas Pilveres un Baibas Rivžas no LLU pētījums “Kapitāla struktūra: vai tā ir tik atšķirīga? Baltijas un Ziemeļvalstu salīdzinājums” par biržā kotēto uzņēmumu kapitāla struktūras rādītājiem ir noderīgs uzņēmumiem, investoriem un politikas veidotājiem. Viens no secinājumiem ir, ka biržā kotētajiem uzņēmumiem Ziemeļvalstīs ir ievērojami vairāk tādu aktīvu, kas tiek finansēti no parāda, nevis no pašu kapitāla, savukārt Baltijā biržas sarakstā iekļautie uzņēmumi savu aktīvu finansēšanai salīdzinājumā ar pašu kapitālu ir izmantojuši mazāk parāda, kas norāda uz zemāku atkarību no ārējā finansējuma.

Ritas Vanagas no Finanšu un kapitāla tirgus komisijas prezentācija bija veltīta finanšu regulatoru darbam un finansēšanas pieredzei ārzemēs.

Procesu starptautiskai izpētei un salīdzinājuma iespēju rašanai arī precīzākām Latvijas nākotnes prognozēm, kāds ir INTERFRAME-LV uzdevums, ir arī tūlītējs efekts. Faktu analīzē balstīts salīdzinājums parāda, no vienas puses, kad savu valsti novērtējam nepelnīti zemu, un, no otras puses, kad jābeidz mīnāties uz vietas un straujāk jāvirzās uz priekšu.

Sagatavoja Ausma Mukāne